

A Szent István-zsomboly bejárata.

Kötélhágcsó a zsomboly nyílásában.

Magyar zsombolyok

A magyar nép nyelvhasználatára jellemző finomság, hogy a föld felszínével, általában *párhuzamos* irányu barlanggal szemben megkülönbözteti az aknaszerű, *merőleges* nyílásu hasadékot, a *zsombolyt*. A tudomány még csak tapogatózik a két barlangtípus keletkezésének különböző és rendszerbefoglalható fejlődéséről; de a nyelvhasználat régen különbséget talál barlang és zsomboly fogalma közt. A magyar barlangkutatás számos új eredményéhez méltón sorakoznak a rokon zsombolyok érdekes *fauna* és *flóraleletei*. A királykúti zsomboly feltárása körülbelül *harminc* emlősszállat, köztük *hiéna* és *rozmák* (medveféle) megkövesedett csontjait hozta napvilágra. A *vesszősvölgyi zsombolyból* pedig *szakállas cseppkővet* tárt fel a kutatás. *Hollendonner Ferenc* egyet. tanár vizsgálatai szerint a szakáll finom szálkái *növényi* eredetűek. A zsombolyok állandó lakói az állatvilág alsórendű *hüllői*, kigyók, békák, szalamandrák, nagy számban *rovarok*, sokszor *baglyok* és *denevérek*. A többi, főleg emlős állat *véletlenül* zuhant a zsombolyokba és ott élelem híján elpusztult. Ugyanílyen sorsra jutott néhány kimutatható *elkorcsosult virágos növény*; a flórát *életképesen* csak *mohák*, *zuzmók* és *gombák* képviselik.

Eppen elég ennyi, hogy zsombolyturára indulhassunk. A Bükk platójának keleti peremén, Hámor község ha-

tárában, 540 méterre a tengerszín fölött, a Szent István-zsomboly nyílásánál vagyunk. Hölgyeim, uraim, jó lesz szorosan övükre kötni a biztosítókötelet, mert indulunk — lefelé. A *rohamsisak* se arra való, hogy megcsodáljuk, kicsit talán kényelmetlen a bájos kis sapkák és tokkalapok után, *Pluto* birodalmában óvni fog a zuhanó kövektől. Két huszonöt méteres kötélhágcsó, fényképezőgép, karbidlámpák az övben, valami ünnepélyes lámpaláz, nemcsak a hölgyek arcán, a vezető int és egymás után ereszkedünk a kéménybarlang acélsodrony-hágcsóján.

Sok helyen, ahol a kötélletra hozzásimul a meredek kéményfalhoz, nagyon bajos a továbbjutás. Tapasztalt kutatók is nehezen jutnak lejjebb, a lemerészkedett hölgyek olykor határozott indítványt terjesztenek elének a visszatérésre. Tizenhat méteren elbucsuzunk a *napfénytől*. Előkerülnek a lámpák és a karbidlámpa imbolygó fényében megtörik utunk. A kissé szűkülő hengeres formán még jól láthatók a *törési rések*. Kis törmelékkupon át az esés északnyugati irányban folytatódik és kiöblösödő üregbe vezet. A falak köröskörül barnák az évszázados *guano* lerakodástól.

Szűk hasadékon indulunk tovább. A halovány fény csodálatos tündérfalakról verődik vissza. Szikrázó gyémántcsillogás fogad a cseppköves kürtőben. 26 méter

mélységben ereszkedünk. Kis fülkékben ragyogó stalaktitok (függő) és stalagmitok (álló cseppkövek) néznek farkasszemet. Valahol fönt megmozdít egy követ a kötéllel. Alig van időnk egy-egy fülkébe menekülni, már zuhan is irtózatos robajjal, tépi a falat és a szertehulló repeszdarabok ijesztően kopognak rohamsisakunkon. Nagyobb óvatossággal indulunk tovább. Kellő tisztelettel nézzük az óriási árnyékok és kötömbök elmosódó vonalait. Egyik-másik kőhegy, mintha csak egy ponton volna rögzítve. Talán éppen azon gondolkozik, fejünkre pottyanjon-e? Biztató helyzet, még jó, hogy néha magnézium villan és a fényképezőgép komoly lencséje eszünkbe juttatja, milyen félelemnélküliek vagyunk — odafenn. Jó lesz megőrizni a hidegvért, elvégre, fölkerülhetünk még élve is.

Hogyan keletkeztek, hogyan vándoroltak ki a zombolyok a föld testében, erre nézve a tudomány különböző elméletekkel felel. Okozhatták a hegyképző erők, mikor feltorlasztották és irtózatos erővel egymáshánytázták a sziklatömegeket és közben repedéseket szakítottak bennük; a földalatti rétegek egyensúlyának megbomlása és mozgása, roppant boltozatok beszakadása is oka lehet mély üregek keletkezésének és az ilyen eltolódások sokszor pusztító földmozgá-

Cseppkőrészletek. (Sebős Károly felvételei.)

sok kíséretében nyilvánulnak meg a felszínen. De része van a barlangok, zombolyok kialakulásában a földalatti vizeknek is, amelyek marják, oldják a kevésbé ellenálló kőzetet és kanyargós csatornákat, szűk repedéseket, véget nem érő aknákat vájnak bennük. Sok idejébe kerül a Természetnek, amíg egy ilyen nyaktörő földalatti sétatúttal elkészült s aztán, amikor befejezte a nagy művet, akkor jön az ember, aki előtt semmi sem szent és semmi sem lehetetlen, aki nem fél a földalatti világ rémeitől.

37 méteren végre ismét biztos talajt érzünk. A zomboly legmélyebb, vagy ismert legmélyebb pontján állunk. Mert a zombolyok természetrajzához tartoznak a meglepetések. Egy véletlenül eltömött nyílás, észre nem vett repedés néha a csodálatos rendszer folytatását jelenti új kürtőkben és termekben.

Vezetőnk: Sebős Károly, aki a Magyar Barlangkutató Társulat megbízásából tárta fel a Bükk zombolyait, kedélyes ebéd közben mesél a történelemelőtti idők érdekes lényeiről, amikből, sajnos, oly kevés maradt korunkra. De talán jobb is így. Mi is történt volna velünk, ha ebédünk helyett egy zombolyunkba esett őskori szürnyeteg étvágya fogadott volna a csillogó szépségű cseppkőves terem pincéjében?

Magyar József.